n°. 4. aucrebus

reçu le 27. 8bre. 1758. de carcinomatibus curandis.

Cum me multis jam ab annis vulneribus, ulceribusque curandis dedissem, multisque multorum vocibus impetitus ut carcinomatibus manum adhiberem, precibus eorum victus quasi reluctans annuissem: factum est, ut plurima tum extirpatione, tum aliâ viâ curaverim, et ad cicatricem usque perduxerim.

quantum ergo lucubratiunculæ spatium ferre potest, mihi liceat de carcinomatibus scribere, non quod me aliquid in hoc genere scire putem, cum meæ haud inscius ignorantiæ, illud unum sciam, me nihil scire. quid ergo in tot inextricabilibus carcinomatum obscuritatibus dicere præsumam. præsertim, cum tot ac tantis concretionibus involvantur, et lateant, ut in eis vel docti cæcutiant, quanto magis indocti, nec ad unam solummodo ~~speciem~~, sed ad duas, et si attentius expendantur ad multo plures species, ac proinde, nec ad unum eas curandi modum possint revocari. quod patet ex eo quod si causas eorum investigaverimus, humorumque in eis delitescentium qualitates scrutati fuerimus, cum plures multo labore deprehenderimus, multo plures forsitan nos adhuc fugient, quibus ignotis difficillimum erit, ne dicam impossibile remedium afferre. his adde varios status, variaque accidentia, quæ ex eorum mole, figura, situ, adhærendique modo, præcipue quæ ex complicatâ humorum collectione nascuntur, quæ in tot ac tantas exurgunt difficultates, ut quid eligendum, quidve rejiciendum sit vix ac ne vix quidem possit excogitari.

veniamus ad causas quæ licet diligenter investigandæ sint, attentiusque à nobis perpendendæ, non tamen nostrum est pro ipsius eas emendare sed medicorum docto, prudentique consilio vel mutandæ sunt, vel evacuandæ. prius enim sanguis est purgandus, humoresque contrarii sunt evacuandi, quam artistæ manus aliquid attentare præsumat. morbi quippe curatio non bene perficitur, ut docte stallius de hydrope cecinit nisi causa morbi fugerit venis, et aquosus abo corpore languor.

has autem ut carcinomatum causas detegamus, prius eorum est afferenda descriptio. carcinoma, tumor est durus, inæqualis asper aliquatenus in rotundum figuratus, obscuro colore, subnigro, fusco, plumbeo, livido, venisque plurimis turgentibus et nigris, villoso

carton 3 d. 1 n°. 4

sanguine cum atrabili permixto ~~[illegible]~~ plenis et eminentibus circumdatus, quibus corpori velut uncinis adhaeret, cancri animalis ejusdem nominis, corpore et brachiis figuram referens, unde sumpsit et nomen.
Causas habet plurimas ex quibus tristis mentis affectus, melancholica corporis habitudo, victusque ratio, quae crassiorem vappo[sum] melancholicumque, secoris ad id incumbentis vitio sanguinem procreant, lienisque ad expurgandum sanguinem, abibendosque vitiosos humores, sicut et fellis ad expurgenda bilis excrementa, jecurisque purgandum impotentia. accedunt et haemorroïdum mensiumque, aut aliarum evacuationum fieri solitarum suppressio. inde sequitur sanguinis crassioris, atraeque bilis ad partem debito rem confluentium, ibique sedem figentium fermentatio, qua quidem fermentatione subtiliores, benigniores que sanguinis partes remanentibus tartareis relictis et crassioribus et vappo[sis] fugantur. et hinc illa durities, plumbeus color, lividus subniger, scabrities, et alia id genus oriuntur. indeque variae carcinomatum species, quae quamvis ex humorum permistione, aliisque accidentibus plurimae possint excogitari, ut infra dicemus, tamen ad duas communiter revocantur, quae si stricte loquamur saepe non tam duae species esse, quam duo ejusdem rei status videntur. aliud quippe dicitur occultum, aliud autem ulceratum.
Occultum ab origine tam parvum est ut piperis magnitudinem figuram, et colorem non superet, sic quae latet, ut ab aegrotante nec videatur, nec sentiatur, nec agnoscatur usquedum suas paulatim vires exerat levinsculis primum doloribus, incertis, at obscuris, dein punctionibus asperioribus tentet, ac tandem intollerabilibus urgeat malis, et morte perimat miseranda. dolores in principio multos identidem intercalares dies, crescente tumore, caloreque pariter ac dolore paucos, postea nullos admittunt diu noctuque sine intermissione divexantes aegrum.
Deinde foras erumpens virus, nigrum ulcus graveolens cadaverosumque se prodit, quod est ulceratum carcinoma corrodens pellem exedens carnes, ossaque pervadens, et usque ad interiora viscerum penetrans, quod nec ab incepto desistit donec viscera consumat et vitam. ulceratum tamen carcinoma non semper

ab occulto nascitur, cum quandoque se separatur ex squiro vel ex
ulcere male sanato.

Simile quiddam mihi non ita pridem ante oculos venit. aranea quaedam geniculatis cruribus, [illegible] pedibus, praesertim duobus anterioribus in longum productis telam in muscarum capturam tetenderat, speluncamque in qua latebat in angulo sibi constituerat, in telam impingit musca, exilit insidiatrix, anterioribus eam pedibus amplectitur, primoque leniter deinde fortius eam stringit iteratisque vicibus retrocedens sensim trahit eam, et per intervalla quiescens ei dat inducias, vel ut fleat musca, vel ut ipsamet vires reficiat, muscamque paulatim subigat, qua tandem victa, sine mora sine commiseratione ad fundum speluncae suae miseram gementem, et totis viribus reluctantem petimendam detrudit. ita et carcinoma primum leviusculis per intervalla doloribus, et postea majoribus ad necem usque prosequitur hominem.

Positis ergo duabus supradictis solum et veteris carcinomatum speciebus, ne pluralitas confusionem pariat, dicamus tamen alia ex humore melancholico tantum videri congesta, alia ex sanguine et atra bili permixta, quaedam flavae bilis aliquid habere, autem alii vitiosis humoribus concreta, ut patet ex variis coloribus, quod supervacaneum est recensere, nemo quippe est qui nesciat, nigrum plumbeum, aut fuscum colorem ad melancholiam pertinere, rubeum ad sanguinem, sublividum luteo dilutum aliquid flavae bilis habere cum melancholico sanguine, quae quidem humorum collectiones et complicationes tot pariunt difficultates, ut notabilis curandis propemodum deterreant, cum inter se invicem ita pugnent, ut medicamenta cuncta respuant, cum ea quae unum compescunt humorem alterum irritent et vicissim, in eoque tantum uno collaborent humores ut hominem occidant.

Cum autem non in sola tantum parte reperiantur afflicta sed etiam per totam sanguinis massam, et carnes diffundantur, et illinc in eam partem confluant, non chirurgorum tantum peritissimi, sed et medicorum, quorum est medicatis potionibus naturam attemperare, vitiosas habitudines corrigere, [illegible] compescere, sanguinem purgare, collectionesque [illegible] evacuare, chirurgorum autem praestitis ex medicorum [illegible] praestandis sanguinem

minuere, oculis, menteque diligenter, et attente considerare, instrumentis et manu ex arte tractare, medicamentis convenientibus curare et ad cicatricem perducere.
ad hoc ut perveniant, contemplentur attentius locum, situm, sedem, colorem, magnitudinem, statum, malignitatem, humoremque dominantem, et remediis humori dominati evacuando, vel consumendo convenientibus utantur, quod in præcipuis est, et eodem modum adhærentiæ diligenter examinent ex quo sæpe tota difficultas pendet. alia quippe carcinomata sub cute solum posita manu prenta facile moventur, nec habent radices, alia carnibus infixa, quæ vel radices habent, vel non, et possunt adhuc manu moveri, alia sunt autem quæ altius infixa carnes penetrant, radices habent, ossibus etiam adhærent, ipsaque inficiunt carie, nec manu possunt moveri, alia tandem usque ad interiora penetrant visceribus adhærent, ipsaque corrodunt.
quantum ad locum et situm attinet, possunt scilicet et alii humores diversas corporis partes occupare, præcipue que varas, laxas, et molles, quales sunt mammæ fœminarum de quibus hic quæstio proponitur, scilicet utrum alteri præstet vel mammarum carcinomata methodice tractare, vel extirpatione sanare. in utroque magnum videntur facere negotium et magnus earum numerus venarum scilicet, et arteriarum, innumerique amphractus et meatus per quos virus et putredo, vitiosique humores ad illas partes affluunt, ipsasque velut spongias subeunt, ibique sedem figunt, sed non inde similiter relabuntur, cum facilius sit admodum ab angusto ad latum transire quam a latiori ad angustiorem locum remeare. insuper volvulis scatent mammæ, quæ ingressum præbent regressum negant.
de colore cum supra diximus, aliorum accidentium seriem paulisper prosequamur. magnitudo seu amplitudo rei quæ molem vel majorem vel minorem locum occupat, maiorem etiam, vel minorem difficultatem pariens, majus etiam vel minus periculum, ... quocumque modo res agatur præcipue que si extirpatione res fiat.

Status ex duabus carcinomatum speciebus satis videtur expressus, cum unum occultum, aliud ulceratum dixerimus, primumque sæpe desinat in secundum, licet ulceratum, ut supra diximus non semper ab occulto, sed etiam ab alio quodam ulcere male ~~sanato~~ curato descendat, utrumque à minori semper ad majus incrementum tendit.

Licet eorum malignitas ex supradictis satis innotescat, possimus tamen addere quædam non tantæ malignitatis esse quam alia, neque tantos progressus facere, quin cum eis etiam sine remediis persona diu possit vivere, meliusque sit ea quasi dormientia sinere, quam remediis expergiscere ne maligniora fiant, cum sibi quandoque satis habeant adsevientes humores ebibere, nec ultra progrediantur, plusque si liceat dicere prosint in quibusdam, præcipuè què in provectioris ætatis senibus quam nolcant, qui si curentur non diu vivent, quod facile intelligitur ex infra dicendis. sed quædam tantæ sunt malignitatis ut quamvis humores in iis dominantes deprehendamus, tamen in quo potissimum sita sit ista malignitas non possimus deprehendere.

Quid ergo ridemus antiquos philosophos, virtutes occultas horroremque naturæ in pluribus phænomenis admisisse, propterea quod eorum causas non potuissent detegere, quas alii posteà detexerunt, cum tamen in multis occasionibus cogamur ad virus incognitum occultamque et impenetrabilem malignitatem recurrere, quam nullis disquisitionibus detegere, nullis remediis curare possumus.

Quid etiam dicemus de eo quod factâ curâ, cicatriceque obductâ sæpe non diu vivant qui planè videbantur sanati? idque sæpius post extirpationem quam post ex artis regulis factam curationem, præcipuèque si magnum fuerit, et ulceratum carcinoma, nam in minoribus id rarissime vel nusquam contingit. hoc tamen etiam post methodicam et exacte factam curationem evenit, si breviori tempore facta fuerit, et non in longum producta. non alia certe est ejus rei ratio, quam quod præproperius facta, vel meatus occludat per quos virus ad collectionem properabat, vel quod in ipsa curâ venæ melancholico sanguine turgentes non evacuentur, venenique scaturigines non exhauriantur, statque maligni æstus humoris

ad suum principium, qui ~~et~~ inde ablatio se transferat ~~at~~ novamque sedem non inveniens paratam, venas occupet per quas ad interiora deferatur, cordisque sinus subiens, ipsum præfocat, unde ex subitanea mors sequitur.

Sed quid est quod quo longius sermonem protrahimus, quoque rem attentius consideramus, eo pluribus involvamur obscuritatibus, maioribusque difficultatibus implicemur, et à carcinomatibus tractandis prope deterreamur. Quia tamen cum eorum tractandorum viæ sint ab antiquis inventæ extirpatio scilicet, et methodica ex artis regulis tractatio, videamus utra ex illis sit eligenda.

Quod ut fiat sequamur consilium Jeremiæ dicentis cap. 6 v. 16 State super vias, et videte et interrogate de semitis antiquis quæ sit via bona, et ambulate in eâ. Si ergo diligenter scrutando possimus viam unam deligere quæ omnibus et singulis carcinomatibus curandis conveniat, sequamur eam, si autem non conveniat omnibus sed quibusdam solum, proque diversitate eorum faciebus alia sequenda sit via, non unam tantum, sed duas, aut plures, eorum curandorum vias esse dicemus, quod ut nobis manifestum fiat utriusque operationis, extirpationis scilicet, et methodicæ curationis incommoda, vel utilitates expendamus.

Ac primo quidem si methodicè et ex artis regulis tractentur, quibus remediis utendum sit difficile est excogitare, cum sæpè sæpius omnia, vel ferè omnia respuant medicamenta, indeque peiora fiant. si mitiora fuerint nihil proderunt, si fortiora vel etiam duriora, pervicacem, et indomitam invenient belluam ad instar leonis, ad cuius occursum, si te prostraveris in terram, minus ~~[illegible]~~ quidem sæviet, sed non vinces eum, si in eum insurrexeris, in tantum sæviet, ut in rabiem versus te membratim discerpat usque ad mortem. ita et carcinoma. si tamen cautis, specificis, accommodatisque remediis utare, quæ nec imbecillitatem, nec asperitatem redoleant, nec calorem nimium, nec frigus excitent, sed simmetria sint, et ad diversitatem humorum accommodata, sicut fabius olim cunctando caribus prœliis, et quasi fugiendo vel potius prudenter fallendo vicit annibalem. ita hic carcinoma remediis, vinces illud

paulatim debilitando, et quasi prudenter scitèque fallendo, dummodo iisdem vestigiis semper insistas, nec à lineâ deflectas, donec illud prope victum sentias, tunc enim apertius ei bellum indicare poteris, et tandem ad cicatricem pervenies, cave tamen ne prius illud ad cicatricem perducas, quam totum sanguinem melancholicum emiserit, remediisque consumpserit, virosasque scaturigines exhauseris, perfectâque cicatrice, quasi de propitiato peccato noli esse sine metu, nec tam citò cesses à remediis, ne quid veneni sublateat quod quasi sub cineribus ignis reviviscat, et fiant novissima hominis pejora prioribus. sed fortasse quibusdam longior haec via videbitur, artistamque ab eâ suscipiendâ, aegrum verò ab eâ subeundâ deterrebit. ad extirpationem transeamus.

Extirpatio quidem brevior, tutior, faciliorque videbitur, maximè si boni oculi, si manus artistae certa sit et expedita, scitque maioribus arteriarum, venarumque vasis parcere, nimiamque sanguinis eruptionem compescere, sed quantum inest in hac operatione periculum, si manus aberret, aut fiat maiorum vasorum sectio, si corpus delicatum, vel corruptis humoribus plenum, ni vires suppetant, mors in foribus est, et [illegible] audeat, vel ex parte agentis tentare, vel ex parte patientis tale [illegible] periculum. insuper, nisi sciat pariter quantum par est sanguinis e venis turgentibus emittere, et cum voluerit eum cohibere, venenique fontes exhaurire, res malè cadet. hoc videtur esse leonis in cavernâ jacentis fabula, qui cum ad vulpem invitaret ut ad se veniret, sic ei vulpes, video multorum ad te vestigia tendentium, regredientium paucà, quot enim in carcinomatum extirpatione periere, vel paulo post subitaneam mortem subiere.

In operatione vel postea multi pereunt, praecipuè si magna fuerint carcinomata, idque tribus ex causis contingere potest, scilicet vel ex dissipatione spirituum, vel ex oppressione cordis ob illorum affluentiam, vel etiam propter subitum virosi humoris refluxum. Dissipatio spirituum inde oritur, quod spiritus vitales naturali motu in auxilium naturae ad eam partem quae magis opus habet, vel aliquo casu repentino afficitur, citissimè et abundanter velut agmine facto deferantur, quam si forte ablatam, aut nimis patentem reperiant nihilque ipsorum cursui obsistat, cordis obliti, celerrimè nimis, et effatim per vulnus exeunt et per aera diffusi sui ipsum auxilii

destibuunt, hisque privant calore-frigus ipsum occupat, et corpori inducit, sicque dissipatis spiritibus deficiunt vires, et natura succumbit, morsque sequitur.

Oppressio ex adverso contingit ex eo quod spiritus sive ad praesentiam sanguinis effusi, sive prae aliquo alio timore subito perterriti, aut ab externo frigore intercepti, ab illa parte non solum, sed etiam ab aliis omnibus externis partibus citissime recedentes, ad interiora ferantur, cordisque sinus cum impetu subeuntes, ipsum prae multitudine opprimant, et suffocent, subitaneamque mortem conficiant.

Fit denique refluxus si virosi vitiosique humores nimis abundantes a solita sede repulsi venas arteriasque subeant, interioraque cordis occupent, aut ad cerebrum ferantur, hunc id praestans quod spiritus, venenoque suo in mortem praecipitant. vulgo tamen non tam cito quam in aliis duobus casibus, cum refluxus ille humorum non tam celeriter fiat, quam dissipatio spirituum vel eorum refluxus. humorum quippe motus tardior est quam spirituum, ac proinde mors citius vel tardius accidit prout plus vel minus humores affluunt, celerius vel tardius intima cordis occupant vel cerebri non inficias eo tamen, quin etiam post methodicam curationem mors quandoque sequatur propter humorum, non autem spirituum refluxum, aut eorum dissipationem, si praepropere fiat curatio, nec in longum protrahatur ad excutiendos ebibendosque remediis convenientibus humores vel saltem mutandos, sed rarius id contingit

Ex his omnibus jam patet, quod licet in multis adhiberi possit extirpatio, vel etiam debeat in minoribus carcinomatibus, ut promptior et facilior, in pluribus tamen ipsi praeferenda sit methodica ex actis regulis curatio, ut certior et minus periculosa, quae que omnibus fere carcinomatibus, non autem extirpatio possit applicari, et per eam possint ad cicatricem perduci, sive sint occulta sive sint ulcerata, sive parva, sive magna, dummodo nihil in eis omitta negligat, nec oculis ad inspiciendum, nec manibus ad operandum parcat, nec sagacitate ad diversos casus diversaque accidentia praevenienda, nec prudentia in praescribis gerendis

careat, utaturque in principio remediis, si adhuc sit eis locus,
attenuantibus, resolutivis, revulsivis ad minuendos, dissolvendos,
dissipandos ac derivandos, si fieri possit, humores. Sin autem remediis
utatur specificis adeo paulatim obtundendos, cauteque immutandos,
quae mutatio, si semel facta fuerit, res in tuto jam erit, curaque
feliciter fiet, artistaque fidentius procedet remediis fortioribus
ad exsugandos humores exsiccandos et exhauriendos convenientibus,
quae nec emplastrica sint, nec oleosa, quod ea calorem augeant, qui
jam nimius est, nec sese cum virosis humoribus immisceant, sed
potius ab ipsis refugiant, obsintque magis, quam prosint, sed humidis
utatur quae calorem minuant, et carcinomatum amphractus varios
que recessus caute subeant, seseque cum vitiosis humoribus clanculum
permittendo, ipsos quasi incautos fallant, obtundant ac tandem superent
sed jam sufficit, et propter varias species, varios casus, variasque
circumstantias, in tres classes carcinomata distribueamus in quarum
primâ sint tam occulta, quam ulcerata, dummodo utraque non sint
magna, nec immota, sed quae manu prensa facile moveantur.
in secundâ tam occulta quae ad magnum tumorem venerunt,
quam ulcerata, quae licet magna et difficile aut nullatenus moveri
possint, tamen interiora nondum laeserunt. in tertiâ tandem
quae praeter modum spatiosa altius radices fixerunt interioraque
corporis penetraverunt et ipsis adhaerent, et ultra modum maligna sunt.
His positis si carcinomata non sint magna, sive occulta sint, sive
ulcerata, et manu prensa facile moveri possint, et vires suppetant,
et valetudo, nec corpus nimis delicatum, expeditior videtur extirpatio
satis et tuta, et in nascentibus tutissima vitando majores quantum
fieri potest venas et arterias, sanguinem tamen ex nigris et turgentibus
venis emittendo, si nimius propter majoris venae vel arteriae ~~[illegible]~~
sectionem sanguis effluat, stiptico pulvere, vel liquore sistendus,
non cauterio in quo postquam crusta cecidit redintegratur haemorr
hagia. et hic obiter mihi dicere liceat, me pulverem confecere,
cujus beneficio sanguis erumpens propter venae aut arteriae
sectionem intra quatuor aut quinque minuta sistitur, etiam
sine penicillo et ligatura, si bis terve apponatur et digito prematur
nec postea redit haemorrhagia.

Si autem carcinomata ad magnum venerint tumorem, vel fuerint ulcerata vel non, quam vis magna sint, et manu aut vix aut nullo modo moveri possint, dummodo interiora corporis nondum corruperint, ex artis regulis remediis que convenientibus, non extirpatione debent tractari possuntque longo temporis intervallo duorum, aut trium mensium, aut etiam amplius sanari. tunc quippe minus est periculi, plus que spei quam in extirpatione, quae vix aut ne vix quidem sine mortis periculo in talibus potest adhiberi: cum e contra nullum prope sit periculum, propeque certa curatio in methodicâ ex artis regulis curâ, quae longo isto tempore virosos immutat paulatim et consumit humores, eorumque scaturigines exhaurit, reditumque praecludit, unde cum haec illis etiam conveniat quae possunt extirpatione sanari, sicut his, plus ea patet quam extirpatio, ipsisque est in multis anteponenda.

Quae demum ad immensam carcinomata venerunt magnitudinem interioraque corporis penetrare coeperunt, et ultra modum maligna sunt, nec extirpationem patientur, nec aliâ viâ curantur. licet tamen nulla spes affulgeat, non deserendi sunt aegri sed lenientibus, dolorem et carcinomatum vastitates cohibentibus remediis juvandi quantum fieri potest, sicque delinita saepe diu sinunt aegrum vivere, donec interiora paulatim corrosa deficiant. —

Licet in sermonis contextu remedia quibus utor non retulerim, haec tamen ad calcem paucis expressi

ac primo quidem positis cibi potûsque regulis, si tentanda sit tumoris resolutio, humoris que derivatio, caseus recens applicatus terrenis suis partibus repellit serosis derivat, additis sale, tal pau que et cancrorum fluviatilium cineribus.

Si carcinoma fuerit ulceratum, illud saepius juvat irrigare vino albo in quo decoctum fuerit cum sale et supradictis cineribus passum album, eodemque passo ut maxime detersivo illud fovere.

Poligonatum quod et sigillum salomonis tot satisfacit intentionibus ut vix credi possit. resolutivum quippe est et si quid aliud, detersivum

maxime, calidiora temperat, frigidiora leniter fovet, humores immutat plus quam dici potest, uno verbo sim̄ membrum est et proprio universale

inter alia omnia cancrorum et talparum cineres primus tenent utendum insuper aliis et aliis remediis prout res, tempus et ratio suggerunt, vitandaque oleosa sicut supra dictum est. remedia autem omnia cum aliquo liquore vel unguento humido sunt diluenda, ut v. g. unguento ex cochleari similae et mellis ana cum ovi luteo dilutis, quibus potest addi tantumdem aquae cum vitriolo albo, et aerugine confectae ad diluendos cancrorum cineres ℥ii talparum ana cum poligonato ʒ ß vel pistopolin pulverem comminuto, prout viride vel siccum fuerit.

his autem plura remediis ad cicatricem carcinomata perduxi non quidem paucis diebus, cum ne ita fieri conveniat propter refluxum ex quo subita rea mors sequeretur, vel citius, vel tardius, prout maior, vel minor, citius vel tardius fieret refluxus.

monendum et puto, quod in hoc curationis modo, saepius et sub finem subita exrumpet teres pelata, subitaeque nascentur inflationes quibus terreri non debet operator, cum venena remediaque violenta incant inter se pugnas terribilesque motus excitent, aegrumque miris excrucientur modis, quibus si ab incepto deterreretur artista, magnum aeger inde pateretur incommodum, et procul dubio vitae detrimentum, cum e contra propioris et perfectae sint haec signa curationis.

qui natus in deserto est. Josue 5 & 5 scripsit haec Joan